

Д. Борухов,

аспірант кафедри криміналістики
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
ORCID ID: 0009-0007-4745-2724

КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРОПАГАНДИ ВІЙНИ: ЗМІСТ, СТРУКТУРА І ЗНАЧЕННЯ

Постановка проблеми. Пропаганда війни є одним із найбільш складних видів інформаційних кримінальних правопорушень, що в сучасних умовах спричиняє суттєвої шкоди інформаційній безпеці держави та суспільства. Встановлення істини у кримінальному провадженні щодо пропаганди війни, а також аналіз змісту публічних висловлювань і матеріалів, які можуть містити ознаки цього кримінального правопорушення, становлять значну проблему як на етапі досудового розслідування, так і під час судового розгляду [14, с. 13–14].

У зв'язку з цим постає необхідність формування та впровадження окремої, сучасної й ефективної криміналістичної методики розслідування пропаганди війни. Така методика має передбачати не лише формалізований опис її елементів, а й аналіз взаємозв'язків між ними. Особливу увагу слід приділити розробці криміналістичної характеристики пропаганди війни та встановленню кореляційної взаємодії між її основними елементами: особою правопорушника (злочинця), способом вчинення, типовими слідами («слідовою картиною») та обстановкою вчинення (час, місце, умови) [15, с. 63–65].

Враховуючи актуальність зазначеної проблеми, виникає потреба у ґрунтовному дослідженні змісту, структури та значення криміналістичної характеристики пропаганди війни, а також у визначенні її ролі під час

виявлення ознак цього кримінального правопорушення на початковому етапі досудового розслідування й організації взаємодії слідчого з іншими учасниками кримінального провадження.

Теоретична основа дослідження. Сучасні дослідження значну увагу приділяють інформаційним кримінальним правопорушенням, зокрема пропаганді війни. Нині наукові пошуки зосереджені переважно на кримінально-правовій характеристиці явища, виявленні його ознак, проведенні окремих судових експертиз, а також на питаннях профілактики.

Проблемам сутності, структури та значення криміналістичної характеристики приділяли увагу Л.І. Аркуша, В.О. Волобуєв, В.О. Гусєва, В.А. Журавель, О.Н. Колесніченко, В.О. Коновалова, Г.А. Матусовський, М.В. Салтевський, Р.Л. Степанюк, В.М. Стратонов, В.В. Тіщенко, Ю.П. Черноус, В.М. Шевчук, В.Ю. Шепітько, А.П. Шеремет, Б.В. Щур та інші науковці.

Водночас питанням розробки криміналістичної характеристики пропаганди війни залишається не розробленою, що негативно впливає на ефективність досудового розслідування. В умовах триваючої військової агресії та зростання загроз інформаційній безпеці держави відсутність відповідних криміналістичних рекомендацій негативно впливає на ефективність діяльності органів досудового розслідування в цілому.

Вдосконалення криміналістичної методики розслідування кримінальних правопорушень передбачають

Отже, криміналістичну характеристику пропаганди війни доцільно структурувати за такими основними елементами: 1) особа правопорушника (злочинця); 2) спосіб вчинення пропаганди війни; 3) типові сліди («слідова картина»); 4) обстановка вчинення пропаганди війни (місце, час, умови); У сукупності ці елементи становлять основу для побудови та перевірки слідчих версій, встановлення причинно-наслідкових зв'язків і типових кореляційних закономірностей цього виду правопорушень. Розробка такої

характеристики має пряме практичне значення для формування цілісної методики розслідування, що забезпечуватиме ефективну протидію відповідній категорії кримінальних правопорушень.

Передусім доцільно дослідити особу правопорушника (злочинця) як один із ключових елементів криміналістичної характеристики пропаганди війни. Вивчення особи правопорушника є ключовим елементом криміналістичної характеристики пропаганди війни, оскільки воно дає змогу з'ясувати мотиви, умови та спосіб вчинення кримінального правопорушення, а також визначити роль кожного учасника у протиправній діяльності.

Так, доцільною позицією є позиція Л.І. Керик, яка акцентує увагу на конкретних характеристиках особи правопорушника (злочинця), серед яких демографічні особливості, рівень освіти та професійна діяльність, соціальне оточення, відносини з потерпілими, схильність до девіантної поведінки, а також фізичні та психологічні стани [8, с. 165–167]. Врахування зазначених ознак дозволяє сформувати цілісне уявлення про особу правопорушника (злочинця), що сприяє не лише її виявленню та викриттю, а й глибшому розумінню механізму вчинення кримінального правопорушення та мотивів, які його зумовили.

Проведений аналіз кримінальних проваджень дав змогу встановити типове особу правопорушника (злочинця). Це, як правило, особи віком від 30 до 65 років, які мають вищу або середню професійну освіту, дотримуються проросійських поглядів або діяли за завданням держави-агресора. Відповідно до способу вчинення кримінального правопорушення та ролі учасників, таких осіб типово можна поділити на: 1) розповсюджувачів, 2) виробників, 3) агітаторів. Ці ролі можуть поєднуватися в одній особі або, у разі вчинення кримінального правопорушення групою осіб, між ними зазвичай встановлюється розподіл функцій.

Врахування зазначених особливостей виступає ключовим фактором у побудові цілісної криміналістичної характеристики. Знання соціально-демографічного, психологічного та професійного профілю особи дозволяє більш ефективно формулювати слідчі версії, обирати оптимальні методи виявлення, ідентифікації та фіксації доказів.

Важливим аспектом дослідження особи правопорушника є аналіз мотивів і мети, оскільки вони часто визначають характер дій, спосіб реалізації протиправного наміру та рівень суспільної небезпеки. Відомості про мотив дозволяють встановити потреби й інтереси особи, які спонукали її до вчинення кримінального правопорушення, і тим самим окреслити основні напрями подальшого розслідування. Мета ж відображає кінцевий результат, до якого прагне правопорушник [18, с. 115–116]. У контексті пропаганди війни метою особи правопорушника (злочинця) є заклик до ведення агресивної війни чи розв'язання воєнного конфлікту, а також розповсюдження матеріалів із такими закликами з наміром вплинути на свідомість суспільства та створити передумови для виправдання або легалізації військової агресії в майбутньому.

Мотивами вчинення пропаганди війни, за результатами проведеного нами аналізу кримінальних проваджень, виступають хуліганські, ідеологічні, корисливі та політичні спонукання, які нерідко поєднуються з негативним ставленням до держави та зневагою до моральних норм. Мотив і мета особи правопорушника (злочинця) можуть містити цінну інформацію про обставини та спосіб вчинення правопорушення, а також слугувати для висунення й перевірки слідчих версій. Таким чином, вивчення особи правопорушника створює підґрунтя для розуміння подальших елементів криміналістичної характеристики та їх взаємозв'язку.

і матеріальних об'єктів, які створюють умови для реалізації діяння та підвищують його ефективність. Вони не завжди перебувають під повним контролем особи правопорушника, однак можуть істотно впливати на характер і суспільну небезпеку вчиненого [13, с. 196–198].

Засоби вчинення пропаганди війни доцільно згрупувати за трьома основними категоріями: а) друковані матеріали (журнали, книги, плакати тощо) забезпечують масове розповсюдження відповідних ідей та закликів; б) аудіовізуальні засоби (відеозаписи, трансляції, музичні твори) здійснюють комплексний візуально-ідейний вплив на масову аудиторію; в) засоби мобільного та інтернет зв'язку (інтернет-платформи, соціальні мережі, мобільний зв'язок), які виступають каналами розповсюдження публічних закликів і координації дій співучасників.

Таким чином, знаряддя та засоби слід розглядати як невід'ємні компоненти способу вчинення пропаганди війни. Саме вони забезпечують практичне втілення протиправного наміру, визначають характер типових слідчих ситуацій і впливають на формування переліку першочергових слідчих (розшукових) дій.

Найбільш важливим елементом відповідної характеристики виступають *типові сліди кримінального правопорушення (слідова картина)*. У структурі відповідної характеристики типові сліди мають особливе значення, адже саме вони дозволяють встановити факт виготовлення й розповсюдження матеріалів, спрямованих на підбурювання до розв'язання воєнного конфлікту, а також визначити їхні джерела, способи, засоби та знаряддя. Слід погодитися з позицією С.І. Мендус, яка підкреслює, що сліди кримінального правопорушення виступають ключовим джерелом інформації про події минулого, а їх пошук, фіксація, аналіз і оцінка становлять основу всього процесу розслідування [11, с. 180–181].

У межах аналізу слідів відповідних кримінальних правопорушень доцільно виділити три основні групи: 1) матеріальні; 2) цифрові; 3) ідеальні. Кожну з цих груп слід змістовно проаналізувати та виявити ознаки й специфіку, притаманні саме випадкам пропаганди війни.

У першу чергу слід розглянути *матеріальні сліди*, які зазвичай виявляються у місцях виготовлення або розповсюдження публічних закликів чи матеріалів і становлять важливу частину доказової бази. До них належать: 1) відбитки пальців та інші мікросліди на друкованих матеріалах чи предметах, що використовувалися у процесі їх виготовлення та розповсюдження; 2) сировина, з якої створювалися пропагандистські матеріали (папір, фарба, пакувальні матеріали тощо); 3) технічне обладнання, застосоване для виготовлення і поширення продукції (друкарські пристрої, комп'ютери, фото – та відеокамери); 4) засоби зв'язку та інші технічні пристрої, що використовувалися для розповсюдження матеріалів (мобільні телефони, SIM-картки, електронна пошта, акаунти у соціальних мережах).

З огляду на стрімкий розвиток інформаційних технологій і зростання масштабів кримінальних правопорушень у цифровому середовищі, інформаційний простір та сліди його використання сьогодні виступають основним джерелом слідів. *Цифрові (електронні) сліди* розуміють як матеріальні, але «невидимі» сліди, що виникають у результаті використання цифрових пристроїв, сервісів і мереж та можуть бути виявлені, зафіксовані й проаналізовані лише за допомогою спеціальних технічних методів [5, с. 73–75]. У сучасних умовах вчинення пропаганди війни відбувається переважно у цифровому просторі, тому значення таких слідів для встановлення механізму вчинення кримінального правопорушення, ідентифікації особи правопорушника та відстеження каналів розповсюдження є визначальним.

До цифрових слідів належить будь-яка інформація, що має криміналістичне значення і зберігається у цифровому форматі на різних типах електронних носіїв [1, с.90-91]. Джерелами таких слідів можуть бути: мобільні телефони, які належать учасникам кримінального процесу, персональні комп'ютери як приватних осіб, так і організацій, сервери та інші системи зберігання даних. Крім того, значну роль відіграють мережеві платформи для голосових і відеокommunікацій (Telegram, Viber тощо), а також записи з систем відеоспостереження, що належать комерційним або державним установам [10, с.23-26]. Ці джерела становлять важливу складову в зборі доказової бази та розкритті способів вчинення кримінального правопорушення у цифровому просторі.

Наступною важливою категорією є *ідеальні сліди*, які виникають у свідомості людини. Вони є типовими у випадках, коли кримінальне правопорушення вчиняється за наявності свідків, а також можуть залишатися у пам'яті самого правопорушника. До ідеальних слідів у справах про виготовлення чи розповсюдження матеріалів, що містять пропаганду війни, належать: показання свідків-очевидців таких дій; свідчення осіб, які надавали послуги з оренди приміщень або брали участь у розповсюдженні відповідних матеріалів; усні чи письмові повідомлення, що містять згадки про обставини правопорушення.

Відповідна сукупність різних слідів формує у свою чергу «слідову картину» у кримінальних провадженнях щодо пропаганди війни. Особливе значення набувають саме цифрові (електронні) сліди, які нерідко виступають основними джерелами доказової інформації. Виявлення та фіксація відповідних слідів дає можливість встановити походження матеріалів, способи та засоби їх розповсюдження, а також ідентифікувати особу правопорушника. Їх комплексне дослідження не лише забезпечує можливість рекон-

струкції події, а й створює підґрунтя для вироблення найбільш оптимальних напрямків досудового розслідування

Також слід зосередити увагу на такому вивченні такого елемента, як *обстановка вчинення правопорушення*. Вона посідає важливе місце у структурі криміналістичної характеристики пропаганди війни оскільки містить відомості, що формують основу для стратегії розслідування та перебувають у тісному взаємозв'язку з іншими її елементами. В.А. Динту визначає обстановку вчинення правопорушення як сукупність матеріальних об'єктів і умов місця події, які відображають інформацію про характер і обставини скоєного діяння [6, с. 244-245]. Аналіз судової та слідчої практики свідчить, що обстановка значною мірою залежить від зовнішніх чинників і зазвичай ускладнюється в періоди соціально-політичних трансформацій, військових конфліктів чи проведення антитерористичних операцій. До ключових складових обстановки належать місце та час вчинення кримінального правопорушення.

Оскільки *місце вчинення* як елемент обстановки прямо впливає на вибір способу вчинення та формування типової слідової картини, його аналіз є невід'ємною частиною побудови криміналістичної характеристики й передбачає визначення конкретних слідчих (розшукових) дій. Як зазначає Л.І. Аркуша, місце завжди має просторово-часовий вимір, адже будь-яка протиправна діяльність здійснюється у конкретних координатах простору та часу [2, с.209-211]. У межах пропаганди війни місця вчинення можна типізувати так: 1) місця виготовлення матеріалів з закликами відзначаються значною варіативністю від нежитлових приміщень (копіювальні центри, офіси, склади) до приватних квартир; 2) місця розповсюдження матеріалів пропаганди війни – фізичний простір (вулиці, приміщення) і цифрове середовище (відеохостинги, ігрові чи

комунікаційні платформи); 3) місця здійснення публічних закликів (мітинги, зібрання, відеоконференції, радіо-телепередачі).

Наступним елементом обстановки є *час вчинення*, який є важливим елементом криміналістичної характеристики, оскільки відображає хронологію протиправної поведінки поведінки та взаємозв'язки між діями. Його врахування під час розслідування дозволяє: а) встановити точний момент вчинення правопорушення; б) визначити часові зв'язки між діями правопорушника та іншими подіями; в) з'ясувати їх послідовність [9, с.828-830]. Узагальнення відомостей про час і місце вчинення правопорушення дає підстави стверджувати про їхнє ключове значення для формування типових слідчих ситуацій, ідентифікації особи правопорушника, а також прогнозування способу, знарядь і засобів вчинення кримінального правопорушення та очікуваних типових слідів (слідової картини).

Отже, криміналістична характеристика пропаганди війни та її структурні елементи становлять певну систему та розглядаються в її кореляційній залежності. Така криміналістична характеристика являє собою інформаційно-пізнавальну модель, що відображає криміналістично значущі відомості про механізм вчинення цього виду кримінального правопорушення. Вбачається, що кожний елемент системи впливає на висунення та перевірку слідчих версій, визначення напрямків розслідування та формування певного алгоритму сукупності дій, прогнозування можливих варіантів доказової поведінки особи правопорушника (злочинця). Тому практичне значення використання криміналістичної характеристики пропаганди війни передусім зумовлене необхідністю дослідження елементів такої характеристики та встановлення кореляційних зв'язків між ними, що є підґрунтям висунення і перевірки версій, визначення напрямків розслідування.

Висновки. Таким чином, криміналістична характеристика пропаганди війни є складною багатокомпонентною системою знань, структурованою у формі інформаційно-описової моделі. В умовах сучасної інформаційної війни та активного використання новітніх технологій зростає роль окремих її елементів, які забезпечують ефективність виявлення, фіксації та дослідження доказової інформації.

Структура криміналістичної характеристики пропаганди війни охоплює взаємопов'язані елементи: 1) особу правопорушника (злочинця); 2) спосіб вчинення пропаганди війни; 3) типові сліди («слідова картина»); 4) обстановку вчинення (місце, час, умови). У сукупності ці елементи формують єдину систему, у межах якої чітко простежується кореляційний взаємозв'язок між їх складовими, що забезпечує можливість відтворення механізму вчинення кримінального правопорушення.

Завдяки цьому можна стверджувати, що зміст криміналістичної характеристики пропаганди війни полягає у відображенні типових ознак і специфічних особливостей кримінального правопорушення. Це дозволяє сформувати цілісне уявлення про криміналістичні особливості цієї категорії кримінальних правопорушень: типову слідову картину (зокрема наявність цифрових слідів), способи вчинення, що включають знаряддя й засоби підготовки, вчинення та приховування, а також типову особу правопорушника (злочинця). Відповідно, значення криміналістичної характеристики пропаганди війни проявляється теоретичному та практичній площині. Так, на теоретичному рівні формує методологічну основу для створення окремої криміналістичної методики розслідування. На практичному рівні забезпечує ефективну організацію досудового розслідування, сприяє формуванню типових слідчих ситуацій, вибору оптимальних способів взаємодії слідчого з іншими учасниками кримінального провадження.

Як наслідок, розроблення криміналістичної характеристики пропаганди війни сприяє поглибленому вивченню цієї категорії кримінальних правопорушень і створює підґрунтя для формування ефективної криміналістичної методики їх розслідування, здатної забезпечити реальну протидію та профілактику таких правопорушень.

Стаття присвячена дослідженню змісту, структури та значення криміналістичної характеристики пропаганди війни. Обґрунтовано актуальність розробки відповідної криміналістичної характеристики у зв'язку зі зростанням кількості кримінальних проваджень, зумовлених триваючою збройною агресією проти України та активного використання цифрового середовища для поширення публічних закликів та матеріалів з такими закликами. Показано, що криміналістична характеристика виступає практичним інструментом слідчого, забезпечуючи побудову й перевірку слідчих версій, визначення обставин, які підлягають встановленню, та вибір першочергових слідчих дій.

Обґрунтовано структуру криміналістичної характеристики пропаганди війни, яка охоплює чотири базових елемента: 1) особа правопорушника (злочинця); 2) спосіб вчинення пропаганди війни; 3) типові сліди («слідова картина»); 4) обстановка вчинення пропаганди війни (місце, час, умови). Окрім матеріальних та ідеальних слідів, особливу увагу приділено цифровим слідам, які набувають домінуючого значення у сучасних умовах та потребують застосування спеціальних методів їх пошуку, фіксації й оцінки. Визначено напрями використання криміналістичної характеристики для виявлення ознак пропаганди війни на початковому етапі досудового розслідування, типізації слідчих ситуацій і формування слідчих версій.

Підкреслено, що належна розробка криміналістичної характеристики є необхідною передумовою побудови окремої криміналістичної методики розслідування цієї категорії кримінальних правопорушень, яка забезпечить системність, послідовність і підвищить ефективність практичної протидії пропаганді війни. Обґрунтовано необхідність подальших досліджень щодо формування окремої криміналістичної методики розслідування пропаганди війни в умовах сучасної збройної агресії та розвитку інформаційних технологій.

Ключові слова: пропаганда війни, криміналістична характеристика, спеціальні знання, судові експертизи, криміналістична методика, кримінальне провадження, досудове розслідування.

Borukhov. D. Criminalistic characteristics of war propaganda in the structure of its investigation methodology

The article is devoted to the study of the content, structure, and significance of the criminalistic characteristics of war propaganda. The relevance of developing such a criminalistic characteristic is substantiated by the growing number of criminal proceedings caused by the ongoing armed aggression against Ukraine and the active use of the digital environment for disseminating public calls and materials containing such appeals. It is shown that the criminalistic characteristic serves as a practical tool for investigators, ensuring the construction and verification of investigative versions, the determination of circumstances to be established, and the selection of priority investigative actions.

The structure of the criminalistic characteristic of war propaganda is substantiated to include four basic

elements: 1) the personality of the offender; 2) the method of committing war propaganda; 3) typical traces (the trace pattern); 4) the circumstances of committing war propaganda. In addition to material and ideal traces, special attention is paid to digital traces, which have become dominant under modern conditions and require the use of specific methods of detection, recording, and evaluation. The directions for using the criminalistic characteristic to identify indicators of war propaganda at the initial stage of pre-trial investigation, to typify investigative situations, and to formulate investigative versions are determined.

It is emphasized that the proper development of the criminalistic characteristic is a necessary precondition for building a separate criminalistic methodology for investigating this category of criminal offenses, which will ensure systematization, consistency, and increased effectiveness of practical counteraction to war propaganda. The need for further research aimed at forming a comprehensive criminalistic methodology for investigating war propaganda under the conditions of ongoing armed aggression and rapid technological development is substantiated.

Key words: war propaganda, criminalistic characteristics, special knowledge, forensic examinations, criminalistic methodology, criminal proceedings, pre-trial investigation.

Література:

1. Авдєєва Г.К. Сліди злочинів у сфері використання інформаційних технологій: способи виявлення. Питання боротьби зі злочинністю. 2015. Вип. 30. С. 88–98. URL: <http://pbz.nlu.edu.ua/article/view/77410>.
2. Аркуша Л.І. Місце та час як елементи обстановки вчинення легалізації доходів, одержаних у результаті організованої злочинної діяльності. Актуальні

проблеми політики : зб. наук. пр. / редкол. : С.В. Ківалов (голов. ред.) та ін. Одеса : Фенікс, 2011. Вип. 41. С. 207–213. URL: <http://hdl.handle.net/11300/1017>.

3. Берназ П.В. Поняття «криміналістична характеристика злочину». Південноукраїнський правничий часопис. 2017. № 2. С. 34–38. URL: <http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2017/2/11.pdf>.

4. Гора І.В. Поняття способів вчинення злочину та його значення в розкритті та розслідуванні. Закон и жизнь. 2012. № 9. С. 35–39.

5. Демидова Є.Є. Цифрові сліди кримінальних правопорушень: поняття та ознаки. Вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2024. Т. 4, № 85. С. 71–75. URL: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.85.4.10>.

6. Динту В.А. Обстановка злочину в структурі криміналістичної характеристики злочину. Актуальні проблеми держави і права. 2011. № 60. С. 240–246.

7. Журавель В.А. Загальна теорія криміналістики: генеза та сучасний стан: монографія. Харків : Право, 2021. 447 с.

8. Керик Л.І. Особа злочинця як елемент криміналістичної характеристики доведення до самогубства. Проблеми законності. 2015. Вип. 130. С. 162–168.

9. Криміналістика: підручник / В.М. Шевчук, В.А. Журавель, В.Ю. Шепітько та ін.; за ред. В.М. Шевчука. Харків : Право, 2024. 1004 с.

10. Матулене С., Шевчук В., Балтрунен Ю. Штучний інтелект в діяльності органів правопорядку та юстиції: український та європейський досвід. Теорія та практики судової експертизи і криміналістики. 2022. Вип. 4 (29). С. 12–46. URL: <https://doi.org/10.32353/khrife.3.2022.02>.

11. Мендус С.І. Поняття слідів злочину, їх властивості і криміналістичне значення при розслідуванні злочинів. Актуальні питання експертно-криміналістичного забезпечення правоохоронної діяльності : зб. матеріалів конф., м. Київ, 25 листоп. 2016 р. Київ: ННІ № 2 НАВС, 2016. С. 178–181. URL: <https://elar.navs.edu.ua/jsrui/handle/123456789/6791>.

12. Романівна З.Є. Поняття та кримінально-правове значення знарядь та засобів вчинення злочину. Митна справа. 2014. № 1 (91). С. 99–105.

13. Телпіс М.В. Визначення насильства та засобів злочину із самого зло-

чину. *Право і суспільство*. 2019. Т. 3, № 2. С. 194–200. URL: <https://doi.org/10.32842/2078-3736-2019-3-2-33>.

14. Шенітько М. В., Борисов В. І., Базелюк В. В., Новікова К.А. Інформативні кримінальні протиправні діяння, що посягають на мир, безпеку людства та міжнародний порядок. *Питання запобігання злочинності*. 2024. Вип. 48. С. 11–21. URL: <https://doi.org/10.31359/2079-6242-2024-48-11>.

15. Шевчук В.М. Криміналістична характеристика злочинів: «криміналістичний пережиток» чи реально діюча категорія криміналістики. *Правничий часопис Донецького університету*. 2003. № 1. С. 62–66. URL: <http://dspace.nlu.edu.ua/handle/123456789/17704>.

16. Shevchuk V.M. *Methodological problems of the conceptual framework development for innovation stu-*

dies in forensic science. Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine. 2020. Vol. 27, Iss. 2. P. 170–183. URL: [http://dx.doi.org/10.37635/jnalsu.27\(2\).2020.170-183](http://dx.doi.org/10.37635/jnalsu.27(2).2020.170-183).

17. Shevchuk V., Vapniarchuk V., Borysenko I., Zatenatskyi D., Semenogov V. *Criminalistic methodics of crime investigation: Current problems and promising research areas = Métodos de investigação de crimes: Problemas atuais e áreas de investigação promissoras*. *Revista Juridica Portucalense*. 2022. Vol. 32. P. 320–341. URL: <https://revistas.rcaap.pt/juridica/article/view/28241>.

18. Чорний Г.О. Мотив і мета як складова криміналістичної характеристики тероризму (криміналістичні та психологічні аспекти формування). *Полтавське юридичне видання*. 2024. № 2. С. 108–118. URL: <https://doi.org/10.21564/2786-7811.2.297373>.

Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0)

Дата надходження статті: 09.09.2025

Дата прийняття статті: 10.10.2025

Опубліковано: 24.11.2025

